

ŠIUOLAIKINIŲ ERZINIMŲ SPECIFIKA

GRAŽINA SKABEIKYTĖ-KAZLAUSKIENĖ

Vytauto Didžiojo universitetas

Straipsnio objektas – šiuolaikiniai erzinimai. Lietuvių folkloro sistemoje erzinimai priskiriami dainuojamosios tautosakos rūšiai, vaikų dainų žanrui. Iš kitų vaikų dainų erzinimai išsiskiria tuo, kad juos kuria patys vaikai. Iš tiesų didelė erzinimų dalis ne dainuojami, o sakomi, taigi rūšinės erzinimų priklausomybės nustatymas yra kiek komplikuo-
tas, bet straipsnyje sisteminimo problemų nespręsimė.

Darbo tikslas – supažindinti su šiuolaikinių erzinimų specifika, lyginant juos su tradiciniais erzinimais.

Tyrimo metodai – lyginamosios analizės, aprašomasis ir interpretacinis.

Žodžiai raktai: pasišaipymai iš vardų, ydų išjuokimai, pasityčiojimai, gyvūnų erzinimai.

Pirmiausia reikia apsibrėžti tradicinių ir šiuolaikinių erzinimų sąvokas. Tradiciniais sąlygiškai laikysime erzinimus, kurie įtraukti į 1970 m. publikuotą Lietuvių liaudies dainų katalogo Vaikų dainų skyrių¹ bei skelbti „Lietuvių liaudies dainyno“ pirmame tome². Paaiškinimuose esanti informacija rodo, kad čia pateikti erzinimai, nepaisant kai kurių nežymių išimčių, yra užrašyti 1911–1970 m., bene didžiausia jų dalis surinkta XX a. ketvirtajame dešimtmetyje. Vis dėlto tradicinių erzinimų yra sukaupta palyginti nedaug, nes jie nebuvo taip tikslingai ir intensyviai renkami kaip lyrinės liaudies dainos. Drįstume teigti, kad dalis mūsų dienas pasiekusių erzinimų žodinėje tradicijoje gyvuoja gana seniai, tik užrašinėtojai anksčiau jų nefiksavo. Šiuolaikiniais erzinimais laikysime erzinimų pavyzdžius, užrašytus 1994–2003 m. Operuosime erzinimais, kurie yra surinkti Vytauto Didžiojo universiteto Etnologijos ir folkloristikos katedros rūpesčiu ir saugomi jos rankraštyne. Šie erzinimai užrašyti ne tik iš vaikų. Prisiminę savo vaikystę, pavyzdžių pateikė ir kiek vyresni, daugiausia studentiško amžiaus asmenys. Taigi turima šiuolaikinių erzinimų medžiaga atspindi XX a. paskutinių dešimtmečių – XXI a. pradžios laikotarpį. Beje, keletą savo surinktų šiuolaikinių erzinimų pavyzdžių yra paskelbęs Liudvikas Giedraitis³ – jie daugmaž panašūs į turimus Vytauto Didžiojo universitete.

Vaikų dainų tyrinėtoja Pranė Jokimaitienė, rengdama spaudai „Lietuvių liaudies dainyno“ vaikų dainų tomą, erzinimus suskirstė į keturias grupes: pasišaipymus

iš vardų, ydų išjuokimus, pasityčiojimus ir gyvulių bei paukščių erzinimus. Panašiai klasifikuoti galima ir šiuolaikinius erzinimus.

Gausiausia erzinimų grupė – pasišaipymai iš vardų, arba prasivardžiavimai. Tradicinių erzinimų gyvavimo metu užfiksuota, kad buvo šaipomasi truputį daugiau nei iš 40 vardų. Tuo tarpu iš surinktos šiuolaikinių erzinimų medžiagos matyti, kad pašiepiamų vardų skaičius išaugęs penkiagubai – šaipomasi daugiau nei iš 200 skirtingų vardų. Daugiausia erzinami *Algis, Asta, Daiva, Ieva, Inga, Jurga, Justė / Justas, Kristina, Lina / Linas, Mindaugas, Rasa, Rita, Renata, Tadas*. Visi šie vardai, išskyrus *Algį*, nefigūruoja nei Kataloge, nei Dainyno I tome. Ganėtinai daug yra šiuolaikinių prasivardžiavimų iš *Jono* ir *Martyno* – šiuos vardus mėgta pašiepti ir seniau. Tačiau lyginant skirtingu laiku užrašytus *Jono* ir *Martyno* pašiepiumus akivaizdu, kad panašių išplėtotų tekstų ne tiek jau daug. Linkstama kurti naujus prasivardžiavimus.

Tradiciniai erzinimai tarpo piemenų aplinkoje ir ganymas, kaip būdinga vaikų kasdienybė, vienaip ar kitaip atsispindi vardus pašiepiančiuose tekstuose. Dabar vaikų kasdienybė neatsiejama nuo darželio bei mokyklos, bet pasišaipymuose iš vardų jie neminimi. Nūdienos kasdienybės ženklų netrūksta, tik jie nėra susiję su specifiška vaikų realybe – šiuolaikiniuose erzinimuose atspindimos bendresnės dabartinio gyvenimo tendencijos.

Kompozicinei prasivardžiavimų sandarai būdinga, kad po vardo paprastai eina jį lydintis žodis, kuris gali būti ir prasmingas, ir beprasmis. Šiuolaikiniuose erzinimuose tokio žodžio vietoje gana dažnai atsiduria tarptautinės kilmės žodžiai, neatšiejami nuo mūsų gyvenimo: *Antanas fontanas* VDU ER 602/87; *Donatas automatas* VDU ER 96/113; *Edas mopedas* VDU ER 544/71; *Juozas mafijozas* VDU ER 602/18; *Goda „Škoda“* VDU ER 551/138; *Korna popkorna* VDU ER 759/67; *Sandra salamandra* VDU ER 165/28; *Šarūnas šampūnas* VDU ER 297/7 ir pan. Palydimieji žodžiai yra atėję iš įvairių gyvenimo sričių ir parinkti, kaip ir tradiciniuose erzinimuose, pagal jų skambesio artumą atitinkamam vardui.

Šiuolaikinio gyvenimo realijos braunasi ir į išplėtotus erzinimų tekstus. Šiuo atveju jau galima pastebėti vieną tikrovės sritį, kurios realijų prasivardžiavimuose pasiūlyto kiek daugiau – tai televizija ir ypač jos brukamos reklamos. Štai keletas pavyzdžių:

*Ernesta, Ernė trys,
Isijungė tele-trys.
VDU ER 189/45*

*Justė kopūstė
„Pampersų“ pripustė.
VDU ER 585/37*

*Skrido Gedas į mėnulį
Pasikeisti „Pampers Uni“.
VDU ER 88/7*

*Asta,
Kaip „Colgate“ pasta.
VDU ER 497/39*

*Skambu balsą turi Inga,
Diktore jai būti tinka.
Šypsos ekrane žydram
Ir žiūrovam,
Ir gandram.
VDU ER 149–2/109*

Monografijoje „Lietuvių liaudies vaikų dainos“ P. Jokimaitienė, rašydama apie tradicinius pasišaipymus iš vardų, neišskyrė sferų, kurias būtų galima laikyti pagrindiniais vaizdų šaltiniais, – pavyzdžių neturėta tiek daug, kad jos, kaip vyraujantys semantiniai laukai, būtų išryškėjusios. Aprėpus šiuolaikinius erzinimus, be minėto televizinių realių atspindėjimo, galima pastebėti išgalėjus dar dvi vaizdų sferas.

Erzinimuose be galo mėgstama operuoti įvairiais maisto produktų pavadinimais. Visų pirma tai rodo vardą lydintys žodžiai: *Antanas bananas* VDU ER 138/51, 144–2/95; *Dainis saldainis* VDU ER 617/54, 216/82; *Linas blynas cepelinas* VDU ER 96/137, 160/8, 170/152; *Inesa mėsa* VDU ER 613/198, 617/50; *Jonas ponas makaronas* VDU ER 142–1/97; *Rūta duonos pluta* VDU ER 617/60; *Tomas batonas* VDU ER 96/141; *Vaida paida šokolaida* VDU ER 295/109, 337/33. Išplėtouose erzinimuose susiduriame su absurdiškais erzinamųjų apibūdinimais – piešiamas tariamas erzinamojo paveikslas, jo kūno dalis siejant su kokiais nors maisto produktais:

*Arte karte, makaronas,
Tavo nosis – šabalbonas.
VDU ER 174/16*

*Vytas pytas,
Iš batono padarytas.
VDU ER 96/127*

*Rita pita Margarita,
Iš kiaušinio padaryta.
Sviestu patepė pakaušį
Ir nukando vieną ausį.
VDU ER 106/8*

Manipuliuojant maisto produktais gali būti kuriamos ir komiškos situacijos:

*Mūsų Inga kepė blynus
Ir išliejo taukus.
Nežinojo ką daryti –
Nusirovė plaukus.
VDU ER 661/103*

*Rasa basa
Bulves kasa,
Įsikandus ananasą.
VDU ER 347/20*

Yra vardų, prie kurių lipne limpa žodžiai, priklausantys kuriam nors vienam semantiniam laukui. Ir užrašymų skaičiumi, ir tekstų įvairove išsiskiria *Jurgos* erzinimai. Itin mėgstami trumpieji pašiepimai, kur tenkinamasi prie vardo pridėdant vieną prasmingą palydimąjį žodį *spurga*: *Jurga spurga* VDU ER 98/15, 160/12, 169/99 ir kt. Pažymėtina, kad neužfiksuota erzinimų, kuriuose prie šio vardo būtų prišlietas koks nors kitas žodis. Be to, žodis *spurga* prie *Jurgos* taip tvirtai prikimba, kad išlieka beveik visuose ilgėlesniuose erzinimų tekstuose. Vienuose erzinimuose *spurgos* vaizdą spontaniškai bandoma konkretinti: *Jurga spurga, Cukraus pudra. Jurga spurga, Paparacio burba* VDU ER 585/2; *Jurga spurga, Tik be lašinių*

VDU ER 498/8. Užkibus už *lašinių* vaizdo, improvizuojant gali būti sukama kiek kita kryptimi, tačiau ryšys su maistu išsaugomas: *Jurga spurga lašininė, Kiek kainuoja piniginė? Piniginė – rublis dešimt, Lašiniai – po penkiasdešimt* VDU ER 95/48. Kituose erzinimuose *spurgos* vaizdas nėra konkretinamas, bet polinkis kalbėti apie valgį vis tiek išlieka: *Jurga spurga, Gaudyk agurką. Jei nepagausi, Agurkų negausi* VDU ER 215/3, 216/62; *Jurga spurga, Pieniška sriuba. Akys kaip kukuliai, Nosis kaip dešra* VDU ER 183/17, 184/48, 213/11 ir kt.

Erzinimams, kaip ir kitiems iš lūpų į lūpas plintantiems kūriniams, būdingas tam tikras formuliškumas: kai kurios frazės sustabarėja ir ima keliauti iš teksto į tekstą. Viena tokių populiarių formulių turime paskutiniame cituotame pavyzdyje: *...Pieniška sriuba, Akys kaip kukuliai, Nosis kaip dešra*. Užrašyta pavyzdžių, kur ji pridėta prie erzinimų, prasidedančių žodžiais *Andrius pandrius* VDU ER 168/6, *Arte karte* VDU ER 174/16, *Daiva pamaiva* VDU ER 290/10, *Inga pinga* VDU ER 237/43, 367/12 ir kt. Išradingesni erzinimų autoriai šią formulę geba pratęsti ir tai daro parinkdami ne bet kokius, o vėlgi maisto produktus įvardijančius žodžius: *Justė kopūstė, Pieniška sriuba. Akys kaip kukuliai, Nosis kaip dešra. O burna, o burna – Kaip dešrelė ištempta* VDU ER 189/16. Kita prie įvairių vardų kabinama maisto semantinio lauko formulė: *...be dantų, Neįkanda riešutų*.

Dar viena tikrovės sritis, gana dažnai pasitelkiama kuriant pasišaipymus iš vardų, yra gyvūnų pasaulis. Prie vardo kaip lydintys žodžiai pridedami įvairių gyvūnų pavadinimai: *Julius bulius* VDU ER 192/40, 411/144, 602/55; *Valdas leopardas* VDU ER 165/14; *Aurys kvailys dramblys* VDU ER 347/17; *Sigis pigis begemotas* VDU ER 130/29; *Estera pantera* VDU ER 613/154; *Saulė kiaulė* VDU ER 274/4; *Vanda panda* VDU ER 497/192 ir pan. Populiarus erzinimo modelis, kai prie iškreipto vardo pridedamas palydimasis žodis *ožka*: *Astoška ožka* VDU ER 93/31; *Skaistoška ožka* VDU ER 617/38; *Vaidoška tikra ožka* VDU ER 186/16. O prie žodžio *ožka* prikabinus frazes *tarybinė matrioška* ar *rusiška matrioška*, šie trijų žodžių pasakymai tapo dažna erzinimų formule: *Dainoška ožka, Tarybinė matrioška* VDU ER 601/48; *Linoška ožka, Tarybinė matrioška* 637/72; *Gretoška ožka, Rusiška matrioška* VDU ER 184/45.

Erzinamąjį pavadinus gyvūnu, atsiranda galimybė kurti iš to gyvūno elgsenos išplaukiančias situacijas, pavyzdžiui:

*Andrius gandrius,
Ilgos kojės,
Gaudo varles išsižiojęs.*
VDU ER 183/14

*Irma stirna
Bėga mišku.
Medžiotojas nušauna –
Krenta po medžiu.*
VDU ER 449/9

*Sandra panda
Jums visiems įkanda.*
VDU ER 173/B4

Žanrine erzinimų savybe reikėtų laikyti visuotinai priimtą kultūringo bendravimo normų laužymą – ji būdinga tiek tradiciniams, tiek šiuolaikiniams erziniams. Tačiau reikia pripažinti, kad, palyginti su kitais šiuolaikinio folkloro žanrais, tarkime, anekdotais, nepadorūs šiuolaikinių erzinimų vaizdai yra ganėtinai švelnūs: prasivardžiavimuose vaizduojami su tuštiniomusi susiję fiziologiniai procesai (*Mindė pindė balabaika Į puoduką nepataiko* VDU ER 174/19; *Neringa Prikakojo į treningą* VDU ER 803/101; *Vaidyla pirdyla Į orą pakyla. Kai nusileida, Į kelnes prileida* VDU ER 656/5), kas nors nederamo nutinka drabužiams (*Linas blynas cepelinas, Atsisėgęs kelnių klynas* VDU ER 610/30). Iš dažniau vartojamų necenzūrinių žodžių prasivardžiavimuose mėgstami kai kurių fiziologinių veiksmų ir kūno dalių pavadinimai: *Dalė bezdalė* VDU ER 411/140, 630/74, 758/95; *Gintarė pirdalė* VDU ER 497/149; *Dona pona, Subinė raudona* VDU ER 178/48; *Inga papinga, Inga subininga* VDU ER 311/39; *Renata – šiknoj granata* VDU ER 310/70.

Reikia atkreipti dėmesį į talalinių ketureilius primenančius pasišaipymus, kuriuos galima pritaikyti kiekvienam vardui – šią savybę nurodo patys pateikėjai. Dalis šių erzinimų iš tiesų yra atėję iš talalinių. Kai kuriems jų paplisti padėjo atminimų sąsiuviniai. Žinomiausias tipas „Tu, mergyte, tu graži“, tik žodis *mergytė* paprastai yra pakeičiamas koku nors vardu. Daugumai variantų būdingas ironiškas pajuoškiamo asmens traktavimas: *Tu, Eglute* (kt. vardas), *tu graži, Į beždžionę panaši. Tau tik trūksta uodegos Ir kabėtum ant šakos* VDU ER 602/10, bet yra ir tokių užrašymų, kuriuose, prie epiteto *graži* pridėjus priešdėlį *ne-*, ironijos atsisakoma: *Tu, Laima* (kt. vardas), *negraži, Į beždžionę panaši. Tau tik trūksta uodegos Ir supuvusios šakos* VDU ER 618/26. Varijuojant atsiranda erotinis motyvas, be to, erzinimas pritaikomas ir berniukui:

Tu, Eglute (kt. vardas), *tu graži,
Į beždžionę panaši.
Kai užaugsi, bus blogai –
Pešis dėl tavęs bernai.*

VDU ER 602/9

Tu, Martynai (kt. vardas), *tu gražus,
Į beždžionę panašus.
Tau tik trūksta uodegos
Ir labai gražios panos.*

VDU ER 588/13

Pomėgis operuoti gyvūnų ir maisto produktų pavadinimais ir nuosaukus nepadorumas būdingas ne tik prasivardžiavimams, bet ir kitoms erzinių grupėms. Toliau pristatysime šias grupes, bet daugiau dėmesio skirsime ne minėtoms turinio tendencijoms, o supažindinimui su populiariausiais tipais.

Antroji erzinimų grupė – y d ū i š j u o k i m a i. Katalogo ir Dainyno duomenimis, tradicinių ydų išjuokimų užfiksuota nedaug. Užrašymų skaičius rodo, kad dažniausiai buvo šaipomasi iš melagių, pikčiurnų, šykštuolių ir pavyduolių. Šiuolaikiniai užrašymai leidžia kalbėti apie tam tikrą perimamumą: kaip ir seniau, labai daug erzinimų, kuriais gėdinami melagiai. Be to, reikia pažymėti, kad naujų melagių išjuokiančių kūrinų tipų neatsirado, pastaruoju dešimtmečiu užrašyti pavyzdžiai yra priskirtini seniai žinomam tipui „Melagis melavo“ (Vk 468). Šio tipo ilgaaamžiškumą, ko gero, lėmė archetipinė *melagių tilto* fabula, dinamiškas trumputis siužetas ir stabili ketureilio forma.

Kiti šiuolaikiniai ydų išjuokimai rodo, kad dabar yra išvešėjusios kiek kitokios netikusios vaikų savybės, su kuriomis ir bandoma savotiškai kovoti erzinimais. Tos savybės – skundimas ir mušimasis.

Daug yra užrašyta skundiko erzinimų. Vyrauja du tipai. Pirmasis – „Skundų maišeli“ – didesne variantų įvairove neišsiskiria. Štai būdingas pavyzdys:

*Skundų maišeli,
Bėk į darželį,
Ten yra velnias,
Tau numaus kelnes.*

VDU ER 219/4, 486/67

Antrojo tipo, „Skųsk skųsk, prakaituok“, variantus galima sugrupuoti į dvi ryškesnes versijas:

A *Skųsk skųsk, prakaituok,
Sėsk į bliūdą ir važiuok.*

VDU ER 143–2/100, 213/32, 217/31

B *Skųsk skųsk, prakaituok,
Tėvo triusikus nešiok.*

VDU ER 178/20, 183/44

B versijos variantai gali būti išplėtoti prijungiant dar dvi obsceniškas eilutes: ...*O jei bus per dideli, Prisišik – ir bus geri* VDU ER 359/14, 533/85.

Mušėikos išjuokimai beveik visi priskirtini vienam tipui. Labiausiai paplitęs mušėikos erzinimo tekstas būtų toks:

*Mušėika mušėika,
Raudona batareika.*

VDU ER 143–2/93, 215/53, 217/19 ir kt.

Populiarūs yra besinervinančio vaiko erzinimai. Tipų įvairove jie taip pat nepažymi. Tenkinamasi glaustesniais ar ilgesniais variantais, kuriuose žaidžiama maisto produktų įvaizdžiais:

*Nervus – į konservus,
Protą – į kompotą.
Siųsim į Paryžių,
Gausim kilogramą ryžių.*

VDU ER 611/148

Minėtini ir tiksliau neapibrėžtų ydų išjuokimai, kuriais prikišamai gėdijama. Šių erzinimų pagrindą sudaro įvairiuose variantuose pasikartojanti frazė *gėda pelėda*, prie kurios šliejama dar viena ar kelios kitos frazės: *Šandi kamandi, Gėda pelėda* VDU ER 375 / 68; *Gėda pelėda, Lašinius ėda* VDU ER 165/7, 359/8; *Gėda pelėda, Lašinių neėda. Sukūdo kaip velnias, Pametė kelnes* VDU ER 244/26 ir pan.

Trečioji erzinimų grupė – pasityčiojimai. Jais pavieniai vaikai, jų artimieji ar vaikų grupės yra erzunami ne dėl kokių nors smerktinų jų būdo savybių, o tiesiog norint pažeminti. Ydų išjuokimuose galima išvelgti didaktinę funkciją, tuo tarpu pasityčiojimams ji nėra būdinga.

Lyginant su turimais tradiciniais pasityčiojimais, perimtas tik tipas „Vaikai vana-gai“ (Vk 615), o visi kiti šiuolaikiniai pasityčiojimai – nauji. Tyčiojamasi iš išvaizdos savybių: storumo (*Stora boba, lašinine, Kur padėjai pinigine? Gal ją atėmė vaikai, Gal ją sulesė varnai?* VDU ER 583/133; *Storas bamboras, Kaimo pomidoras* VDU ER 371/73), aukšto ūgio (*Ilga kaip smilga* VDU ER 96/87), plaukų spalvos (*Tu, blonde, tu graži, Ar plaukai tavo tikri?* VDU ER 544/19). Pajuokiami erzinamo vaiko artimieji (*Tavo brolis – molis* VDU ER 107–1/9; *Tėtis – rėtis, mama – kriukis, O tu – pagrandukas* VDU ER 550/50). Populiarūs ir pasityčiojimai, išrėkiami žaidžiant gaudynes – erzinant gaudytoją įkaitinama žaidimo atmosfera: (Vardas) *gaudo, Iš kiaušinių šaudo* VDU ER 107–3/109, 141/28, 184/47 ir kt.; *Nu, pagauk, nu, pagauk, šimtą rublių gausi* VDU ER 107–1/10, 107–3/131, 178/18. Prie pasityčiojimų galima priskirti ir eiliavimus, kuriais žeminami tam tikrų klasių mokiniai:

*Pirmoj klasėj – liliputai,
Antroj klasėj – kalakutai,
Trečioj klasėj – geri žmonės,
O ketvirtoj – kaip beždžionės.*
VDU ER 588/12

Užrašyta įvairių pasityčiojimų, kuriais vaikas niekinamas kaip asmuo. Ryškus tipas „Dukart du – keturi“. Pamatinis jo variantas – dveilis:

*Dukart du – keturi,
Tamsta proto neturi.*
VDU ER 88/8, 225/78, 282/59

Pratęsiant linkstama į vulgarumą: *...Jei protelio nori gaut, Prašom kelnes nusimaut* VDU ER 141/62; *...Jeigu nori proto gauti, Reikia šūdo paragauti* VDU ER 148/43. Įspūdingesni pratęsimai sukuriami išplėtojant dialogus:

<i>– Dukart du – keturi, Tamsta proto neturi.</i>	<i>– Dukart du – keturi, Tamsta proto neturi.</i>
<i>– Jei aš proto neturėčiau, Tai ligininėj gulėčiau.</i>	<i>– Jei aš proto neturėčiau, Tai seniai karste gulėčiau.</i>
<i>Bet aš proto dar turiu Ir paskolint tau galiu.</i>	<i>– Aš tą karstą išardyčiau, Šuniui būdą pastatyčiau.</i>
VDU ER 213/19	VDU ER 656/21

Nemažoje dalyje asmenį niekinančių pasityčiojimų akivaizdi keiksmams ir pirmiau aptartiems prasivardžiavimams būdingas polinkis erzinamąjį pažeminti pavadinant jį koku nors gyvūnu: *Vienas vienas – karvės pienas, Du du – karvė tu* VDU ER 282/58; *Ožys ožys, Man kojas laižys* VDU ER 159/28; *Šlapia višta nupešta Ir po suolu pakišta* VDU ER 107/111; *Gaidys kvailys, Per pilvą dryžys* VDU ER 597/67.

Patys populiariausi yra pasityčiojimai iš porelių – draugaujančių mergaitės ir berniuko. Visoje Lietuvoje žinomas tipas „Kavalierius su pana“. Pastovusis šio tipo erzinimų komponentas – pirmosios dvi eilutės: *Kavalierius su pana Virė košę su*

smala. Pratešiant erzinimą gali būti plėtojami keli motyvai: konflikto (...*Kavaliarius paragavo, Nuo panos į snukį gavo* VDU ER 149/25, 148/9, 165/9 ir kt.), santykių intymėjimo (...*Kai velniukas atvažiavo, Jiedu du pasibučiavo* VDU ER 165/8), neištikimybės (...*Kavaliarius išvažiavo, O panelė laišką gavo. Tam laiškely parašyta: Kavaliarius myli kitą* VDU ER 183/74) ir kai kurie kiti.

Ketvirtąją erzinimų grupę Lietuvos liaudies dainyno vaikų dainų tome P. Jokimaitienė pavadino gyvulių ir paukščių erzinimais, nors monografijoje apie vaikų dainas ji vartoja ir labiau apibendrintą šios grupės įvardijimą – gyvūnijos erzinimai⁴. Šis pavadinimas šiuolaikiniams tekstams labiau tinka, nes erzinama ne tik gyvuliai bei paukščiai, bet ir kitos gyvūnų rūšys.

Kaip seniau, taip ir dabar populiariausi yra gandro erzinimai. Naujų tipų nesuiformavo, beveik visi pastaruoju laiku surinkti pavyzdžiai yra priskirtini nuo seno gerai žinomam tipui „Gandrai gandrai, ga ga ga“ (Vk 621).

Prie šiuolaikinių erzinimų iš dalies galima priskirti boružės kalbinimus, kurie anksčiau buvo traktuojami kaip būrimai. Kaip teigia Jurgita Macijauskaitė, dalis boružės kalbinimų būrimo funkciją yra išsaugoję⁵, nors vis dėlto nemažai pateikėjų šios funkcijos nebenerodė ir tuos tekstus suvokia kaip erzinimus. Kaip ir seniau sukauptuose pavyzdžiuose, boružė vadinama *Dievo karvyte* ar šaukiama moteriškais vardais (*Bire, Petre, Petronėle*). Tarp šiuolaikinių užrašymų vyrauja pavyzdžiai, kur boružė raginama skristi namo pas savo vaikus, kartais nurodoma, kad jos namai yra danguje: *Dievo karvyte, Skrisk į dangų. Ten tavo vaikeliai Laukia prie lango. Indai neplauti, Po stalų sukrauti* VDU ER 486/61. Raginimas skristi namo motyvuojamas ne tik palikta netvarka, bet ir namie kilusiu gaisru (*Boružėle, skrisk, skrisk. Tavo nameliai dega, Tavo vaikeliai rėkia* VDU ER 191/16) ar jos vaikų patiriama skriauda (*Petronėle Petronėle, Skrisk namo. Tavo tėvas Smetoną valgo, O vaikams neduoda* VDU ER 175/59).

Mažiau yra šiuolaikinių erzinimų, kuriais kreipiamasi į žiogą, sraigę, jautį, pempę. Pažymėtina, kad nei Kataloge, nei minėtame Dainyno tome šių gyvūnų erzinimų suvis nėra.

Išvados

1. Erzinimai tebėra stebėtinai gyvybinga folklorinės vaikų kūrybos forma.
2. Šiuolaikinius erzinimus lyginant su tradiciniais pastebėta, kad išliko tos pačios funkcinės grupės, tačiau šiuolaikinių erzinimų tekstai yra gerokai įvairesni. Iš seniau susiformavusių tipų populiarius išliko tik nedaugelis. Atsirado ir įsitvirtino nauji erzinimų tipai.
3. Turima šiuolaikinių erzinimų medžiaga leido išskirti kelias tikrovės sritis, kurios labiau traukia erzinimus kuriančių vaikų dėmesį, – tai gyvūnai ir maistas.
4. Lyginant su tradiciniais erzinimais, šiuolaikinių erzinimų specifine žyme laikytina gausi tarptautinių žodžių vartoseną.

¹ *Pranė Jokimaitienė*. Lietuvių liaudies vaikų dainų tipų katalogas. – *Pranė Jokimaitienė*. Lietuvių liaudies vaikų dainos. Vilnius, 1970, p. 235–247.

² Lietuvių liaudies dainynas, t. 1: Vaikų dainos. Parengė P. Jokimaitienė, melodijas parengė Z. Puteikienė. Vilnius, 1980, p. 473–532.

³ *Liudvikas Giedraitis*. Sėdi Saulius ant tvoros. – Liaudies kultūra, 1993, Nr. 3, p. 48–49.

⁴ *P. Jokimaitienė*. Min. veik., p. 101.

⁵ *Jurgita Macijauskaitė*. Boružės interpretacija lietuvių tautosakoje: Dievo ir velnio karvutės. – Liaudies kultūra, 2004, Nr. 1, p. 27.

Gauta 2004 11 22